

Klíčové rysy ekologické výchovy

Následující text je překladem jedné z příloh skotského národního programu ekologické výchovy "Learning for Life". Tato příloha (v originále "Key Features of Environmental Education") shrnuje myšlenky o ekologické výchově z širokého spektra podkladů, jako jsou dokumenty UNESCO, UNEP, Rady Evropy, CEE (Council for Environmental Education), SEEC (Scottish Environmental Education Council), SCCC (Scottish Consultative Council on the Curriculum), DES (Department of Education and Science) aj.

Pochopitelně může v tomto přehledu někomu něco přebývat nebo chybět, jistá omezení jsou v samotném překladu (u některých výrazů proto uvádíme anglické ekvivalenty). Sami autoři skotského programu k tomu dodávají, že ekologickou výchovu prostě není možné zařadit do klasického členění vzdělávání. Specifickou roli ekologické výchovy ve vztahu k ostatním složkám výchovy a vzdělávání pak vidí v propojování různých pramenů znalostí (knowledge) a porozumění (understanding) do jednoho systému, v jejich vztahování k přímé zkušenosti z reálného světa, v jejich propojování se systémem hodnot, které jsou základem změn, a v posilování pocitu, že jsme schopni a povinni směřovat k cíli trvale udržitelného života (the goal of sustainable living).

1. Cíle ekologické výchovy

1. Znalosti a porozumění (Knowledge and Understanding)

- Povědomí (Awareness), že životní prostředí je tvořeno různými složkami, např. fyzikální, chemickou, biologickou, společenskou, kulturní.
- Povědomí, že všechny tyto složky jsou navzájem propojeny, a tedy změna v jedné může ovlivnit některé nebo všechny ostatní.
- Povědomí, že každá lidská bytost je součástí této sítě a je na ní zcela a neustále závislá.
- Porozumění (Understanding), že vše živé i neživé má své životní cykly, jejichž každý úsek vývoje je důležitý.
- Porozumění, že složky životního prostředí jsou organizovány v systémech, ať už přírodních nebo vytvořených člověkem - ekosystémy, společenstva, populace, národy, města. Složky těchto systémů jsou navzájem propojeny a jsou přizpůsobeny podobným podmínkám.
- Porozumění, že tyto systémy se vyvíjejí (krátkodobě i dlouhodobě) jako odezva na měnící se podmínky.
- Pochopení procesů, které jsou základem života, zejména toku energie a informací a koloběhu látek, a pochopení jejich umožňujícího i omezujícího působení.
- Pochopení, že lidstvo ovlivňuje své prostředí využíváním a přemísťováním obnovitelných i neobnovitelných zdrojů, jeho fyzickým narušováním a nakládáním (disposal) s odpady, a porozumění, jak je prostředí ovlivněno růstem populace a využíváním technologií.
- Pochopení, že naše vlastní vnímání prostředí je ovlivňováno našimi biologickými potřebami a schopnostmi, technickými prostředky, našimi zkušenostmi a touhami, a že nemusí být stejné jako u druhých.
- Poznání (Recognition) různých souborů kritérií, podle kterých mohou být hodnoceny změny životního prostředí: ekologických, ekonomických, energetických, estetických, etických.

- Rozvoj citu/smyslu (Development of a sense) pro ekologické hodnoty, přispívající ke kvalitě prostředí, jako jsou rozmanitost, zachování (sustainability), přizpůsobivost, odolnost, spolupráce, rovnováha.
  - Rozvoj citu/smyslu pro společenské hodnoty, které přispívají ke kvalitě prostředí, jako je uspořádání a ztvárnění (structural and design qualities), bezpečnost, pohoda, vztah mezi náklady a užitek, estetické hodnoty, myšlenky svobody, práv a povinností, kulturní a etické hodnoty, spravedlnost.
  - Pochopení, jak může být usměrňován proces změny životního prostředí, například pomocí legislativy, plánování, přijetím dobrých ekologických politik doprovázených kontrolou, pomocí úsilí dobrovolníků a dobrovolných organizací a osobní aktivitou.
2. Dovednosti (Skills)
- Pozorování/vnímání s využitím všech smyslů.
  - Zaznamenávání, sbírání/shromažďování, třídění a prezentace informací.
  - Používání druhotných zdrojů informací zahrnujících ústní podání a archivní zdroje.
  - Třídění, hodnocení a vysvětlování číselných dat.
  - Používání nástrojů pro shromažďování, zaznamenávání a hodnocení dat.
  - Formování zdůvodněných názorů, vyvážených mínění, formulace a ověřování hypotéz.
  - Praxe v ohodnocování, předpokládání, projektování, plánování a řešení problémů.
  - Tvořivá spolupráce s ostatními.
3. Postoje (Attitudes)
- Péče a pocit zodpovědnosti za zdraví a dobrý stav celého prostředí.
  - Kritický postoj k přijímaným informacím, prověřování předpokladů, opatrnost vůči spolehlivosti osobních interpretací.
  - Respekt k přesvědčení druhých, k důkazům a racionálním argumentům.
  - Smysl pro společenství s ostatními lidmi i ostatními živými bytostmi.
  - Smysl pro souvislost s minulostí a budoucností.
  - Uznání lidské schopnosti pracovat v rámci limitů prostředí a aktivně tvořit budoucnost.
  - Závazek přispívat vrozenými schopnostmi ke zlepšení kvality životního prostředí.

2. Charakteristika ekologické výchovy

(Stručný soupis výrazů vztahujících se k ekologické výchově)

- celoživotní,
- interdisciplinární,
- holistická,
- zaměřená na adresáta,
- odpovídající místním podmínkám,
- rozvíjející se od místního ke globálnímu,
- s důrazem na kvalitu a hodnotu,
- formulující problémy (častěji než řešící problémy),
- normativní spíše než empirická,
- upřednostňující systémové myšlení před lineárním,
- začleňující citové i poznávací učení,
- organizovaná pružně a přizpůsobivě,
- hledící dopředu, předvídající,
- spojující, syntetizující, se širokým záběrem,
- pracující v otevřených situacích,

- zaměřená na konkrétní témata,
- založená také na činnosti v terénu,
- orientovaná na aktivitu,
- příkladná (např. vycházející ze stavu okolního prostředí).